

Iekšlietu ministra pieeja ir racionāla, par to ir nepieciešams diskutēt, jo situācijas var būt dažādas, bet tā ir mērķtiecīga pieeja esošo (kaut arī nepietiekamo) resursu racionālākai izmantošanai,

ANDREJS VILKS, KRIMINOLOGS.

KRIMINĀLPROCESS

Resursu trūkums spiež meklēt neordinārus risinājumus

Kriminālprocesi, kuri ierosināti par neliela apmērā kaitējumu, kā arī tie, kuros nav identificējams vainīgais, varētu tikt «iesaldēti», tādējādi lielāku uzmanību fokusējot uz smago nodarījumu izmeklēšanā

FOTO - EVA TRIFANOVA/LETA

Savulaik divas reizes nesekmīgi mēģināju dekriminalizēt maza apmēra (sīkās) zādzības un tās pārlīkt uz administratīvo atbildību, kā tas ir īstenots Lietuvā, savukārt pašreizējā iekšlietu ministra piedāvājums atbilst Igaunijas risinājumam,

ALDIS LIELJUKSIS, BIJUŠAIS VALSTS POLICIJAS PRIEKŠNIEKS, PAŠLAIK RSU JURIDISKĀS FAKULTĀTES PROFESORS.

Tādu ideju *Latvijas Radio 4* raidījumā *Darbojošās personas* paudis iekšlietu ministrs Sandis Ģirģens. Šo ideju pozitīvi vērtē arī vairums aptaujāto, vienlaikus norādot, ka par šo ideju detalizētāk vajadzētu diskutēt tad, kad tā būtu uzlikta uz papīra kā grozījumu projekts Kriminālprocesa likumā. Turklāt ir atšķirīgs viedoklis par to, vai šīs maza apmēra kaitējuma lietas, piemēram, smalkmaizītes, piena pakas un tamlīdzīgu preču zādzības, nebūtu jāizņem no krimināli sodāmu nodarījumu paketes, tie būtu jādekriminalizē vai arī attiecīgo nodarījumu lietas jākrāj mapītēs. Jāņem vērā, ka ik gadu Latvijā tiek ierosināti vairāk nekā 45 tūkstoši kriminālprocesi, pašlaik faktiski par jebko var rosināt kriminālprocesu – kaut vai par kaķa uztriekšanu kokā (cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem), par kaitējuma nodarīšanu īpašumam no pirmā centa. Kriminālprocesa sākšanai ir zems sliekšnis – personas iesniegums, uz kura pamata tiek lemts – sākt vai atteikties no kriminālprocesa. Jāatgādina, ka līdz šim jau ir bijuši vairāki mēģinājumi risināt šo jautājumu, taču dažādu sasaukumu parlamentos nav bijis atsaucības.

Koncentrēties uz būtisko

Pašreizējais iekšlietu ministrs piedāvā nevis dekriminalizēt mazos nodarījumus, bet gan tiem netērēt milzīgus resursus. Piemēram, ir nozagts velosipēds, bet tajā apkaimē nav videokameru, kurās varētu identificēt vainīgo, tādējādi attiecīgā lieta tiek nolikta plauktā – iesaldēta līdz brīdim, kamēr šī nodarījuma kontekstā parādās jauna informācija – citā gadījumā pieķerts velosipēda zaglis utt. Tas pats attiektos, piemēram, uz maza apjoma zādzībām. «Šādu ekonomiski nelielo nodarījumu, pamatā – zādzību, apmērs sasniedz pat aptuveni 30% no kopējo kriminālprocesa skaita, tas ir milzīgs resurs, kas tiek tērēts šo lietu izmeklēšanai,» skaidroja S. Ģirģens. Ietaupītie resursi tiktu novirzīti smagu ekonomisko noziegumu, piemēram, kontrabandas, naudas atmazgāšanas, izmeklēšanai. «Mans rīkojums – ņemt vērā un rūpīgi pēc būtības izvērtēt visus cilvēku iesniegumus norādītos faktus,» skaidroja S. Ģirģens. Tādējādi šajā pieejā nav paredzēts atteikties no kriminālprocesa ierosināšanu.

FOTO - PAULA ČURISTE/LETA

Vairāki *DB* aptaujātie uzskata – tā, kā ir bijis līdz šim, vairs nevar palikt, bet ko īsti darīt, lai situāciju mainītu, arī nav vienas skaidras receptes. Tajā pašā laikā ir arī otra puse, jo, ja viss paliks tā, kā tas ir pašlaik, Latvijā būs daudz ierosināto kriminālprocesi, savukārt šo procesu izmeklēšana ilgs gadiem, kas tos tikai vēl vairāk diskreditēs sabiedrības acīs.

Racionāla pieeja

Kriminologs Andrejs Vilks secina, ka noziedzīgos nodarījumus var klasificēt pēc to smaguma un nodarītā kaitējuma. Krimināllikumā ir sevišķi smagi noziegumi, par kuriem atbildība ir vairāk par astoņiem gadiem, ir smagi noziegumi, kam seko mazāk smagi nodarījumi un kriminālpārkāpumi. «Principā būtu ie-

Tas vairāk liecina par ārkārtas situāciju, jo nevar vienus noziedzīgus nodarījumus izmeklēt, bet citus nolikt «plauktā»,

RINGOLDS BALODIS, LATVIJAS UNIVERSITĀTES TIESĪBU ZINĀTŅU INSTITŪTA VADĪTĀJS.

spējams rosināt kriminālprocesus un veikt atbilstošas darbības, pamatojoties uz noziedzīgā nodarījuma smagumu un sekām,» tā A. Vilks. Viņaprāt, īpaši smagu un smagu noziegumu gadījumos (slepkavības, smagi miesas bojājumi, laupīšanas, izvarošanas u.tml.) kriminālprocesos ir jāveic visas procesuālās darbības un vainīgo meklēšanas pasākumi.

«Tiem ir jābūt aktīviem kriminālprocesi, jo ir smags nodarījums un būtisks kaitējums, un pastāv risks, ka attiecīgās personas var šādu nodarījumu atkārtot (turpināt),» analizē A. Vilks. Attiecībā uz mazāk smagiem noziedzīgiem nodarījumiem – dažāda veida zādzībām, transportlīdzekļu aizdzīšanu, varbūt arī krāpšanu –, kuru raksturs un smagums nav pārāk izteikts, A. Vilks pievienojas iekšlietu ministra viedoklim – šajās lietās veikt tikai noteikta apjoma procesuālās darbības. «Šādas lietas tik un tā parādīsies informācijas sistēmās, un, kad ir (būs) noticis analoga rakstura nodarījums, tad tos var apvienot un veikt attiecīgus operatīvās darbības pasākumus,» pauž A. Vilks. Viņaprāt, tādējādi var taupīt izmeklētāju un operatīvo darbinieku resursus. Vienlaikus ir jautājums par kriminālpārkāpumiem, kuri nereti robežojas ar administratīva vai civiltiesiska rakstura pārkāpumiem, kur nodarījuma un kaitējuma smagums nav liels, kaut arī prasa veikt atbilstošus pasākumus: vērtēt, vai tajos ir nepieciešams rosināt kriminālprocesu vai tomēr ne. «Iekšlietu ministra pieeja ir racionāla, par to ir nepieciešams diskutēt, jo situācijas var būt dažādas, bet tā ir mērķtiecīga pieeja esošo (kaut arī nepietiekamo) resursu racionālākai izmantošanai,» vērtē A. Vilks.

Kaimiņu pieeja

«Savulaik divas reizes nesekmīgi mēģināju dekriminalizēt maza apmēra (sīkās) zādzības un tās pārlīkt uz administratīvo atbildību, kā tas ir īstenots Lietuvā, savukārt pašreizējā iekšlietu ministra piedāvājums atbilst Igaunijas risinājumam,» situāciju vērtē bijušais Valsts policijas priekšnieks, pašlaik RSU Juridiskās fakultātes profesors Aldis Lieljuksis. Ziemeļu kaimiņvalstī par neliela apjoma zādzībām gan no veikaliem, gan no automašīnām saņem iesniegumu, nofotografē un to ieliek mapītē.

«Jautājums paliek – kā pierādīt, ka noķertais zaglis ir veicis arī to nodarījumu, kurš ir mapītē?» tā A. Lieljuksis. Viņš atzīst, ka izmeklēšanas izmaksas maza apmēra zādzību gadījumā pārsniedz nodarītā kaitējuma apjomu, taču ir otra medaļas puse – vainīgais nesaņem sodu. «Tas radīs nesodāmības sajūtu, ka var turpināt zagļi,» brīdina A. Lieljuksis. Viņaprāt, viens no risinājumiem būtu piespiedu darbs sīkajiem zagļiem. «Sodam jābūt taisnīgam un ātram, jo citādi zūd soda neizbēgamības izjūta,» spriež A. Lieljuksis. Savulaik pret sīko zādzību dekriminalizāciju iestājās veikalniece un degvielas uzpildes staciju saimniece, kas salīdzinoši daudz sastopas ar sīkajām zādzībām. «Tas ir labi, ka tiek domāts, ko darīt,» uz jautājumu par iekšlietu ministra idejas dzīvotspēju atbild A. Lieljuksis.

Sekas problēmu «paslaucīšanai»

«Jokains priekšlikums. Tas vairāk liecina par ārkārtas situāciju, jo nedrīkst vienus noziedzīgus nodarījumus izmeklēt, bet citus nolikt plauktā,» vērtē Latvijas Universitātes Tiesību zinātņu institūta vadītājs Ringolds Balodis. Viņaprāt, tās ir sekas ilgstošai problēmu paslaucīšanai zem tepīka iekšlietu sistēmā. «Te ir darbs naudas atrašanai Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas un Budžeta un nodokļu (finansu) komisijām,» uzsver R. Balodis.

Māris Ķirsons